MEDIA DISKURSDA INTENSIFIKATORLARNING MANIPULYATIV VA PRAGMATIK XUSUSIYATLARI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)

Tojidinova Fotimaxon Sirojiddin qizi
Andijon davlat chet tillari instituti, Xorijiy til va adabiyoti (ingliz tili) fakulteti,
25-02-guruh talabasi
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.24081444

Annotatsiya: Zamonaviy ingliz va o'zbek raqamli mediasida daraja ko'rsatkichlari (intensifikatorlar) shunchaki sifatni quvvatlantiruvchi grammatik asbob emas. Ushbu lingvistik maqola onlayn matnlardagi dahshat, tubdan, g'oyatda, absolutely, incredibly kabi so'zlarning yashirin pragmatik tabiatini ochib beradi. Axborot trendlari qanday boshqariladi? Matn shu savolga real keyslar vositasida, qiyosiy-tipologik jihatdan javob izlaydi.

Kalit so'zlar: media diskurs, manipulyatsiya, pragmatika, internet nashrlari, lingvistik ta'sir, intensifikatorlar.

Kirish (Introduction). At present, establishing the foundations of modern linguistic research in Uzbekistan is designated as a primary principle of academic development. In this context, performing contrastive linguistic analyses based on authenticated empirical evidence is highly crucial. Bugungi OAV matni neytral emas. Internet nashrlari yoki Telegram kanallari o'quvchini voqelik bilan shunchaki tanishtirmaydi. Asosiy maqsad boshqa — o'quvchining emotsional reaksiyasini uyg'otish va uning fikrini kerakli tomonga burishdir. Bu jarayonning markazida esa lingvistik intensifikatorlar turadi. Mazkur tadqiqot BBC va Kun.uz materiallari asosida manipulyatsiya qoliplarini qiyosiy tahlil qiladi.

Asosiy qism (Main Body). Maktab grammatikasi intensifikatorlarni quruq sintaktik qolip ichida o'rgatadi [7, p. 112]. Ularga faqat sifat yoki fe'lning darajasini oshiruvchi vosita sifatida qaraladi. Ammo real hayot, ayniqsa tezkor raqamli media butunlay boshqacha qonuniyatlar asosida ishlaydi. Bu yerda kuchaytirgich so'zlar — sof pragmatik quroldir. Ma'lumki, bu tizimdagi so'zlar "leksik rangsizlanish" (lexical bleaching) hodisasining birinchi raqamli qurbonidir [1, p. 52]. Odamlar ma'lum bir ekspressiv so'zni matnda tez-tez va me'yorsiz ishlatgan sari, uning hissiy ta'sir kuchi yo'qolib boradi. Shundan so'ng til tizimi yangi, yanada agressivroq ifodalarni qidirishga tushadi.

Ingliz OAV sarlavhalariga e'tibor bering. Siyosiy yoki iqtisodiy inqirozlarni tasvirlashda absolutely, incredibly, massively, fundamentally terminlari odatiy holga aylandi. Masalan, BBC yangiliklaridagi "The economic situation is fundamentally changing" yoki CNN iqtisodiy tahlilidagi "massively disappointing financial quarter" birikmalarida intensifikatorlar neytral faktni emotsional hukmga aylantiradi. Auditoriya matn mazmunini mantiqiy tahlil qilishga ulgurmasidan oldin, voqelikning naqadar dahshatli ekanligi haqidagi manipulyatsiyani qabul qilib bo'ladi. Ingliz tilining analitik tabiati bunday chiziqli adverbial zanjirlarni xohlagancha o'zgartirish va sarlavhalarda tezkorlik bilan qo'llash imkonini beradi [4, p. 110].

O'zbek media makonida ham ahvol shunday. Clickbait (sarlavha orqali jalb qilish) texnologiyasi bugun intensifikatorlar ustiga qurilgan. Tubdan, g'oyatda, mutloqo, hayratlanarli darajada kabi so'zlar Kun.uz yoki Telegram bloglarida har qadamda uchraydi. "Vaziyat tubdan o'zgardi" yoki "Mutloqo asossiz bayonot". Diqqat qiling, bu yerda jamoatchilik fikri manipulyatsiya qilinmoqda. Qizig'i shundaki, o'zbek

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

tili aglyutinativ tabiati bo‘yicha ko‘p-ko‘p, qip-qizil kabi morfologik reduplikatsiyaga ega bo‘lsa-da [2, b. 123], jurnalistlar ko‘proq chetdan kirgan analitik modifikatorlarni tanlashyapti. Chunki ular matn ohangini tezroq keskinlashtiradi.

Ikkala tilda ham umumiy tendensiya ko‘rinadi: OAV obyektivlikni yashirib, subyektivlikni oshirishga intiladi. Kuchaytirgichlar kontent yaratuvchilar uchun auditoriya his-tuyg‘ularini boshqaradigan pragmatik ko‘prik vazifasini o‘taydi [3, p. 75].

Xulosa (Conclusion). Media diskursda intensifikatorlar shunchaki uslubiy bezak rolini o‘ynamaydi, balki ular — lingvomajburlov vositasidir. Ingliz va o‘zbek matnlarida tillarning strukturaviy farqiga qaramay, universal kognitiv modellar ishlayotgani kuzatiladi.

Ushbu tadqiqot natijalari bugungi kunda media savodxonlik darslarida juda asqotadi. Qolaversa, Neyral Mashina Tarjimasi (NMT) hamda lokal Katta Til Modellari (LLM) matndagi yashirin emotsional bo‘yoqlarni aniqlashi uchun bunday pragmatik chastotalarni bilishi shart. Zamonaviy filologiya va kompyuter lingvistikasi aynan shu nuqtada birlashadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI (REFERENCES)

1. Bolinger D. Degree Words. – The Hague: Mouton, 1972. – 142 p.
2. Bozorov O. O‘zbek tilida darajalanish. – Toshkent: Fan, 1995. – 240 b.
3. Fairclough N. Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language. – London: Routledge, 2010. – 240 p.
4. Baker P. Using Corpora in Discourse Analysis. – London: Bloomsbury Academic, 2006. – 198 p.
5. Djumabaeva J. Graduonymy as a semantic phenomenon in Uzbek linguistics // Arts and Social Sciences Journal. – 2016. – Vol. 7. – No. 4. – Pp. 208-212.
6. Lakoff R. Language and Woman's Place. – New York: Harper & Row, 1975. – 85 p.
7. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. A Comprehensive Grammar of the English Language. – London: Longman, 1985. – 160 p.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.